

שמעה והשמיעה מחאתה! "מה עלה בדעתו, ההפך הוא הנכון! וכי לי אין בית ואין בעל ואין משפחה? בכל שבת שב בעלי מבית הכנסת וממתין לי עד אמצע הלילה, ואני עייפה עד כלות, ואז הוא מקדש, ואני נרדמת על השולחן ועכשיו בזכות הרב אפתיע אותו בבואי מוקדם. כמה ישמח ואשמח גם אני!" אמר לתלמידו: "רואה אתה זאת רציתי להראותך. שירות וזמירות הן דבר נפלא, דברי תורה אין ערוך להם... אבל לא על חשבון העוזרת, גם אם מקבלת תשלום על כך..." ההתחשבות בה היא מסיני... והזמירות עם כל חשיבותן מדאוריתא אינן....

זהירות מהרגשת עליונות על הזולת

7. שמות פרק כא, ב
(ב) **כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבְשִׁבְעַת יָצֵא לְחֻפְשֵׁי זָמָּם:**

8. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף כ עמוד א
טוב לו עמך – עמך במאכל ועמך במשתה, שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש, אתה ישן על גבי מוכים והוא ישן על גבי התבן, מכאן אמרו: כל הקונה עבד עברי, בקונה ארון לעצמו.

9. תוספות מסכת קידושין דף כ עמוד א
כל הקונה עבד עברי כקונה ארון לעצמו – וקשה מאי ארון די לו להיות כאלונו ויש לומר כלאיתא זירושלמי דפעמים אין לו אלא כר אחת אם שוכב עליו זעלמו אינו מקיים כי טוב לו עמך ואם אינו שוכב עליו וגם אינו מוסרו לעבדו ז' מלת סדום נמלא קע"כ כריך למסור לעבדו והיינו ארון לעצמו.

10. ויקרא פרק כה פסוק מג
לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בְּפֶרֶף וְיִרְאֵת מֵאֲלֹקֶיהָ:

11. רש"י ויקרא פרק כה פסוק מג
(מג) לא תרדה בו בפרך – מלאכה שלא לאורך, כדי לענותו. אל תאמר לו החס לי את הכוס הזה, והוא אינו כריך, עזור תחת הגפן עד שאבוא. שמה תאמר אין מכיר בדבר אם לאורך אם לאו, ואומר אני לו שהוא לאורך, הרי הדבר הזה מסור ללך, לכך נאמר ויראת:

12. לב אליהו פרשת משפטים עמוד ריז
ומהו שמא תאמר אין מכיר בדבר?" וכי מי צריך להכיר בדבר – שיאמר כך? בודאי הדבר מסור כמו לכל מצוה בינו לבין קונו! אלא פירושו הוא: שדבר המסור במעשה או בדיבור – אין כאן מקום שירמה את עצמו, אם עשה ודיבר קיים המצוה... אבל דבר המסור ללב – כגון הכא, אם מצוה לעבד לעשות לו מלאכה – יש הרבה אפשרויות וסיבות להכריע שאינו צריך או שלא יצטרך למלאכה זו, אלא כיון שהדבר מסור ללב – הרי האדם קרוב אצל עצמו, ואוהב את עצמו, ומתעצל לחשוב הרבה ולהתבונן בטוב אם הוא באמת צריך לזה, לכן מרמה את עצמו וממהר להחליט שהוא כן צריך – ודיו בזה... וזה שאמרה תורה: "ויראת מאלוקיך!" – כי הוא יודע מעמקי לבו אם לעקל או לעקלקלות.

רחמנא ליבא בעי גם במצוות שבין אדם לחברו

13. שמות פרק כב פסוק כד
אִם כִּסֵּף תִּקְלֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעֵבֶר לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנִשְׂה לֹא תִשְׁיָמוּן עֲלָיו גִּישָׁה:

(כד) אם כסף תלוה את עמי – רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שנתורה קשות, חוץ משלושה וזה אחד מהן: את העני עמך – הוא מסתכל זעלמך כאלו אתה העני:

14. שיחות מוסר מאמר מה
ר' ישמעאל אומר... כלומר: אין החסד ענין של נדיבות לב בלבד, אלא חוב הוא על האדם. כי עולם חסד יבנה, והיינו שהוא מיסודי העולם ומעיקר צורת האדם.

פרשת משפטים -

זהירות במצוות שבין אדם לחברו

מצוות שבין אדם לחברו ניתנו מסיני

1. שמות פרק כא פסוק א
וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשְׁיִם לִפְנֵיהֶם:
רש"י
(א) ואלה המשפטים – כל מקום שנאמר אלה פסל את הראשונים, ואלה מוסף על הראשונים, מה הראשונים מסיני, אף אלו מסיני.

2. ר' עובדיה מברטנורא (עמר נקא) שמות פרק כא פסוק א
כריך לישב אלאי אינטריך הוא"ו לומר דאלו נאמרו מסיני שמענין ליה ממה דתתיב גבי שמיטה וידבר ה' אל משה צהר סיני כמו שכתב רש"י קס מלשון תורת כהנים מה ענין שמיטה להר סיני אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני.

3. שפת אמת שמות פרשת משפטים שנה תרמב
ואלה מוסף על ענין ראשון מה הראשונים מסיני כו'. הענין דיש מצוות שבין אדם למקום ב"ה והוא עשרת הדברות ויש בין אדם לחבירו והוא המשפטים. והם בחי' דרך ארץ ושלימות האדם בעצמו והוא בחי' תורה שבעל פה. ושניהם מהשי"ת....

4. והגדת שמות עמוד 399
מצוות שמיטה היא מצוה שבין אדם למקום... והיה חלילה מקום לומר שהמצוות שבין האדם למקום הם מסיני על כלליהן ופרטיהן. אבל במצוות שבין האדם לחברו הן שכליות גרידא, ובבחינת דרך ארץ שקדמה לתורה. לפיכך השמיעונו דיני עבדים וניזקין ושומרים, דיני דרך ארץ ומשפטים ממוניים ושכליים, מיד לאחר מתן תורה ותוך הדגשה שגם הם מסיני.

5. ר' עובדיה מברטנורא מסכת אבות פרק א
משה קבל תורה מסיני – לפי שמסכת זו אינה מיוסדת על פירוש מלוא ממצות התורה כשאר מסכתות שזמנה, אלא כולה מוסרים ומדות, וחכמי אומות העולם ג"כ חזרו ספרים כמו שזכו מלצם דרכי המוסר כי לא יתנהג האדם עם חבירו, לפיכך התחיל התנא במסכת זו משה קבל תורה מסיני, לומר לך שהמדות והמוסרים שזכו המסכתא לא זכו אותם חכמי המשנה מלצם אלא אף אלו נאמרו מסיני:

6. והגדת שם
יום הזכרון של רבנו ישראל מסלאנט זצ"ל, כ"ה שבט, חל תמיד בפרשת משפטים, כי הוא השריש את ההקפדה המוחלטת במצוות שבין אדם לחברו כבמצוות שבין אדם למקום... וידוע הסיפור – אחד מתלמידינו היה אמיד ומוקיר שבת, והפציר בו לבוא אליו לסעודת שבת, שיוכל להתפאר בהנהגת שולחנו, בשירים ובזמירות ובדברי התורה, ובמאכלים הערבים ומיני מטעמים. התחמק עד שנאות, אך בתנאי אחד: שהוא שיהיג את שולחן השבת – ליותר מזה, לא יכול היה התלמיד לצפות! כמה זרו את העוזרת בביתו לטרוח ולהכין ביד רחבה, ולערוך שולחן כיאות, לכבוד רבו ושבת המלכה. לאחר התפילה הלכו לביתו, ורבי ישראל ניהל את השולחן" שלום עליכם" אמר במהירות, פעם אחת כל קטע במקום שלוש. על השאר דילג והוציא את כולם ידי חובה בקידוש. נטל ידים ובצע, חילק לכולם וביקש שיביאו את הדגים. בעל הבית רמו שבעת תור הזמירות, אבל רבו ביקש שיביאו את המרק. אבל, וביקש את הבשר. פתח בעל הבית בפסוק מפרשת השבוע, ורבו אמר: "אחר כך, קודם הליפתן אם יש". אם יש? ודאי יש, ולא סוג אחד! שיביאו הכל! אכלו ורבי ישראל שאל: "יש עוד משהו לאכול?" המבשלת ענתה שזהו, כבר הגישה הכל, ובעל הבית הביט באכזבה בשעונו, השעה כה מוקדמת וכבר סיימו את הארוחה. בלא פיוט ושירה, ובלא דבר תורה. האיר אליו רבו פניו ואמר: "כעת נשיר ונדרוש ככל שנרצה, אבל קודם כל רצוני להתנצל בפני העוזרת. קראו לה". עמדה בפתח הטרקלין, ורבי ישראל אמר: "אנא סלחי לי – האוכל היה כה טעים – איך קרנו פניה! ודאי טרחת עליו רבות כל היום בלא הפוגה. חשבת לנוח מעט בין מנה למנה ואני האצתי ולא נתתי לך שהות להחליף כח".

23. שיחות מוסר מאמר מה

פרשה שלימה במצות החזרת העבוט, אף שע"י שמחזיר את המשכון בבוקר או בערב נמצא שביטל את עיקר עניינו של המשכון, שהוא הבטחת החוב על ידו...מכל מקום מחובת החסד להשיב העבוט

24. שמות פרק כב, כו

(כו) כי הוא כסותו לְבָדָהּ הוּא יִמְלָתוּ לְעָרוֹ בְּמִה יִשְׁכַּב וְהָיָה כִּי יִצְעַק אֵלָי וְשִׁמְעֵתִי כִּי זֹמִין אֲנִי: ס

25. ספורנו שמות פרק כב פסוק כו

(כו) ושמעתי כי חנון אני. אף על פי שלא יוכל לצעוק עליך חמס שהרי הוא חייב לך, מכל מקום כשיצעק אלי על עניותו הגורם לו להיות ערום בלי לבוש על ידך, אתן לו קצת ממה שהייתי חונן אותך יותר על ספוקך כדי שתוכל לפרנס בו אחרים: **כי חנון אני.** והנני חונן כל צועק כשאינו לו חונן זולתי, לפיכך טוב לך שאתה תחננהו בהשבת עבוט, באופן שיתמיד לך החן מאתי, שתוכל אתה להלוות ולפרנס אחרים:

26. שיחות מוסר שם

ומדבריו למדים אנו צורתה של מידת החסד, שחייב אדם לידע כי כל מה שיש לו יותר מכדי צרכו הוא רק לצורך זולתו...ובעבור זה ניתן לו, והוא אינו אלא כגבאי וכגזבר, ואם לא יתנהג בממונו באופן הראוי יינטל ממנו, וזהו יסודם של החיובים הרבים במידת החסד...

27. שמות פרק כג, ה

(ה) כי תראה זמור יִצְאָךָ רֵבִץ תִּזְוֹת בִּישָׂאוֹ וְזִדְלָתָּ מֵעֹבֹב לוֹ עֲזֹב תֵּעֹבֵב עִמּוֹ: ס

רש"י

וחללת מעזב לו - בתמיהה:

28. תרגום אונקלוס

(ה) ארי תחזי חמרא דסנאך רביע תחות טועניה ותתמנע מלמשקל ליה משבק תשבוק מא דבלבך עלוהי ותפריק עמיה:

מצוה לעזור למי שעוזר לעצמו

29. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף לב עמוד א

פרק וטען, פרק וטען, אפילו ארבעה וחמישה פעמים - חייב, שנאמר עזב תעזב. הלך וישב לו, ואמר: הואיל ועליך מצוה, אם רצונך לפרוק פרוק - פטור. שנאמר עמו.

30. כלי יקר שמות פרק כג פסוק ה

ומכאן תשובה על מקצת ענייני בני עמינו המטילים את עצמם על הציבור ואינם רוצים לעשות בשום מלאכה אף אם בידם לעשות באיזו מלאכה או איזה דבר אחר אשר בו יכולין להביא שבר רעבון ביתם, וקוראים תגר אם אין נותנים להם די מחסורם, כי דבר זה לא צוה ה' כי אם עזוב תעזוב עמו הקם תקים עמו כי העניי יעשה כל אשר ימצא בכוחו לעשות ואם בכל זה לא תשיג ידו, אז חייב כל איש מישראל לסעוד ולחזקו וליתן לו די מחסורו אשר יחסר לו, ועזוב תעזוב אפילו עד מאה פעמים:

31. משנה מסכת אבות פרק א משנה יד

הוא היה אומר אם אין אני לי מי לי וכשאני לעצמי מה אני ואם לא עכשיו אימתי:

32. ספר מסילת ישרים פרק ב

אך אם האדם מפקח על עצמו, אז הקדוש ברוך - הוא עוזר וניצול מן היצר - הרע, אבל אם אינו מפקח הוא על עצמו, ודאי שהקדוש - ברוך - הוא לא יפקח עליו. כי אם הוא אינו חס, מי יחוס עליו. והוא כענין מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (ברכות לג): כל מי שאינו בו דעה אסור לרחם עליו. והוא מה שאמרו (אבות ג): אם אין אני לי מי לי.

15. שפתי חיים מידות ועבודת ה' חלק א עמוד שפב

הסבא מקלם מביא את דברי רש"י...ולכאורה האם כדי לתת הלוואה לעני צריך להסתכל על עצמו כעני? הרי הוא יודע שהוא עני ולכן מעניק לו את ההלוואה. אכן אין די בידיעה שהוא עני, אם אתה רוצה להיטיב עמו בצורה מושלמת, עליך להזדהות עמו להרגיש בתוככי הפנימיות שלך הרגשותיו ותחושותיו. כדי לבוא לידי כך, יש להסתכל על עצמך כעני, ורק כך תוכל להזדהות עמו הזדהות אמיתית ומחלטת, ועי"כ תדע איך להתייחס אליו ובאיזו צורה לתת לו את ההלוואה.

16. תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף יב עמוד ב

א"ר אבדימי דמן חיפה: קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, לאהר שאוכל ושותה - אין לו אלא לב אחד

17. והגדת פרשת משפטים עמוד 431

ופרש הרבי מקאצק זצ"ל: לפני שאכל, הוא חש גם את רעבונו וגם את רעבון העני. לאחר שאכל אינו חש אלא את עצמו. כבר מיצב עצמו בעולם אחר! ובאמת חייב כל אדם לבחון עצמו: הרי כשהייתי בחור צעיר בישיבה, אברך צעיר בכלל, חשתי בודד כל כך, והבנתי כמה צריך להתייחס ולקרב. החלטתי שבעתיד אתעניין ואעודד ואטפח. לאן נעלמה ההכרה, איך נגווה הקבלה! נתבונן סביב נראה כמה זקוקים לנו, כמה מחכים שנצא מקונכיתנו שלא נראה רק את עצמנו!

שרה אני נותן לכם? עבדות אני נותן לכם!

18. שמות פרק כב, כא-כב

(כא) כָּל אֲלֻמְנָה וְיָתוּם לֹא תַעֲזֹב: (כב) אִם עֲנָה תַעֲנֶנָּה אֹתוֹ כִּי אִם צִעַק יִצְעַק אֵלָי שָׁמַע אֲשִׁמְעֶה צַעֲקָתוֹ: רש"י

(כא) כל אלמנה ויתום לא תענון - הוא הדיו לכל אדם, אלא שדבר הכתוב צוהו, לפי שזה תשוקי נח ודבר מלוי לענותם:

19. מכילתא דרבי ישמעאל משפטים - מסכתא דנוזיקין פרשה יח

אם ענה תענה. אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט... - כבר היה רבי ישמעאל ורבי שמעון יוצאין ליהרג, אמר לו רבי שמעון לרבי ישמעאל, רבי, לבי יוצא שאיני יודע על מה אני נהרג, אמר לו רבי ישמעאל לרבי שמעון, מימך לא בא אדם אצלך לדיון או לשאלה ועכבתו עד שתהא גומע כוסך או עד שתהא נועל סנדלך או עד שתהא עוטף טליתך ואמרה תורה אם ענה תענה, אחד עינוי מרובה ואחד עינוי מועט, ובדבר הזה אמר לו, נחמתני רבי

20. דעת תורה פרשת משפטים

ונתבוננה: אם על עינוי מועט כזה של איזה המתנה כל דהו, כבר עומדים באזהרה ועונש של "והרגתי אתכם בחרב" ח"ו, ומה כבר בעינוי יותר גדול! כמה מן הזהירות צריך האדם בכל רגע לפקח על מעשיו שלא לגרום צער לחברו. ומזה שהדלת לחדרי איני נועלו בפני כל הבא אלי ואעפ"י שזה גורם לי כמה בטול בזמן, וכמה מן האי סדור בעבודתי, אבל לא אוכל לראות באכזריות היתירה הנגרמת לבחורים שימתינו עלי כמה שעות בחנם, ורב ההשחתה בזה. ובזמנינו שנוהגים לסדר חדרי המתנה, ששם יחכו אנשים הצריכים לראות את האיש, ופעמים צריכים אמנם לשבת שם זמן די רב דומה לי שעוברים הם בזה על לא תענון...

21. שמות פרק כב, כה

(כה) אִם זָבַל תְּזַבֵּל שְׁלֵמַת רֵעֶךָ עַד בֹּא הַשְּׁמַיִם תִּשְׁיָבֶנּוּ לוֹ: רש"י

עד זבל השמש תשיבו לו - כל היום תשיבו לו עד זבל השמש, וכזא השמש תחזור ותטלנו, עד שיבא צקר של מחר, וכנסות יוס הכתוב מדבר, שאין לריך לה זלילה:

22. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף קטו עמוד א

וכי מאחר שמהזירין למה ממשכנני מעיקרא? שלא תהא שביעית משמטתו (ולחוי משכנו בידו, והמלוה על המשכון אינו משמט). ולא יעשה משמטלין אצל בניו. (שלא ימות בעוד המשכון מוחזר לו, ויהא מטלטלין אלל

והקשו תו"ס מדוע, הרי מלשון הגמרא משמע שהיחס לעבד צריך להיות יחס שווה ולא מעבר לכך. אלא שבירושלמי מבואר שיש מצבים שבהם אי אפשר שיהיה יחס שווה כגון שיש רק כרית אחת ולא שתיים, במקרים אלו מי שמקבל את הכרית יהיה העבד ולא האדון ומחמת מקרים אלו אמרו חז"ל ש"כל הקונה עבד עברי, כקונה אדון לעצמו".

נשאל שתי שאלות: ראשית, מדוע התורה פותחת את המשפטים במשפט עבד עברי, שנית מדוע התורה ציוותה להתייחס לעבד באופן זה?

אחד המקומות המסוכנים ביותר בו האדם עלול לבוא לזלזל בזולת הוא מקום של שליטה. ככל שהאדם נמצא בעמדה שולטת יותר, כך הסכנה לזלזול בזולת גדולה יותר. מעמד של אדון ועבד הוא מעמד קיצוני המבטא שליטה של אדם בזולתו. משום כך ראתה התורה צורך להחמיר ביחס של האדון לעבדו כדי לשמור על האדון מהעוון הגדול של זלזול בזולת. אחר המעשים נמשכים הלבבות, ככל שהבדל המעמדות לא יהיה ניכר, לא באכילה, לא בשתייה וגם לא בשינה כך האדון ירגיש שהוא פחות שולט וינצל מן הזלזול.

משפט עבד עברי פותח את פרשת משפטים, כדי להורות שאם במעמד שכביכול כל כך "מתבקש" שצד אחד ישלוט בזולתו, גם שם ציוותה התורה לכבד ולהיזהר מזלזול וק"ו במקומות בהם "השליטה" מצומצמת יותר, שחובתו של האדם לכבד את זולתו ולהיזהר מזלזול.

10-12 – נעניין בדין נוסף השייך לעבד עברי וממנו נלמד עיקרון חשוב לחיים. "לא תרדה בו בפרך ויראת מאלוקיך". רש"י מפרש שהתורה באה לאסור מלתת לעבד מלאכה שאין בה צורך. לדוגמא: "אל תאמר לי החם לי את הכוס הזה והוא אינו צריך, עזור תחת הגפן עד שאבוא". רש"י מסיים במשפט שצריך באור: "שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לצורך אם לאו, ואומר אני לו שהוא לצורך, הרי הדבר מסור ללב, לכך נאמר ויראת". תמה ר' אליהו לאפיאן על משמעות המילים "שמא תאמר אין מכיר בדבר", בהסתכלות ראשונית הכוונה שהעבד לא יכיר בדבר וכיון שלא מכיר יש הו"א שיהיה מותר לשעבד אותו במלאכה שאין בה צורך, אבל הסבר זה בלתי אפשרי, שהרי היחס של האדון לעבדו אינו תלוי כלל בהרגשת העבד אלא זה ציווי של ה' יתברך לאדון ואם כן מה זה משנה אם העבד מכיר או אינו מכיר (לכאורה אפשר להסביר בפשטות שודאי הכוונה לעבד וכשהעבד לא מכיר שהאדון מעביד אותו שלא לצורך אין זו מוגדר עבודת פרך, שהרי רש"י ביאר שעבודת פרך היא עבודה שלא לצורך ולכן כשהעבד חושב שעבודה זו לצורך אין זו עבודת פרך). ואם נסביר שהכוונה לאדון מה החידוש, הרי כל מצוה ה' יודע להבחין מה בלבו של אדם ומה החידוש דוקא בעבד עברי? ומתוך שודאי הכוונה לאדון, אלא שיש מצבים בהם האדון מרמה את עצמו ועל אף שבאמת הוא אינו צריך כלל למלאכה, כיון שהאדם קרוב אצל עצמו הוא מוצא סיבה שולית ומשכנע את עצמו שיתכן והוא כן יצטרך למלאכה ובאופן זה מתיר לעצמו לדרוש מהעבד לעשות דברים שבאמת הוא כלל אינו זקוק להם. על כך אומרת התורה "ויראת מאלוקיך", שהקב"ה יודע היטב מה נמצא בעומק נפש האדם ומה כוונתו באמת.

פעמים רבות מנהל שתחתיו עובדים אנשים, מתקשה לראות שאחד העובדים סיים את עבודתו והוא יושב ומתעסק בענייניו הפרטיים שאינם קשורים לעבודה. מחמת קושי זה מחפש המנהל לעובד עבודות שאין בהם צורך אמתי, העיקר שלא ישב רגל על רגל. יתכן ומדין עבד עברי ניתן ללמוד שגם אם אין בדבר איסור מפורש, מכל מקום יש כאן פגם גדול.

סיכום - פרשת משפטים-

זהירות במצוות שבין אדם לחברו

מצוות שבין אדם לחברו ניתנו מסיני

1-2 – פרשת משפטים פותחת במילה "ואלה" – "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם". רש"י מבאר שכל מקום שנאמר "אלה" בלי ו"א" פסל את הראשונים וכל מקום שנאמר "ואלה" עם ו"א" כמו אצלנו, מוסיף על הראשונים וכאן בא להוסיף על הדברים שנאמרו בפרשה הקודמת במעמד הר סיני ובא לומר מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני.

הקשה ר"ע מברטנורא, לשם מה צריך לימוד זה, הרי במקום אחר כבר ביאר רש"י מה עניין שמיטה אצל הר סיני? אלא לומר לך מה שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני. נמצא שכבר למדנו שגם המצוות בפרשת משפטים נאמרו הן וכללותיהן בסיני ומה בא להוסיף באות ו"א?"

3-4 - על פי דברי השפ"א ניתן להבין מה התחדש במצוות שבפרשת משפטים לשאר המצוות כמצוות שמטיה. "יש מצוות שבין אדם למקום והם עשרת הדברות ויש מצוות שבין אדם לחברו והם המשפטים ושניהם מהשי"ת! מדברים אלו למד הרב גלינסקי שמצוות שמטיה היא מצווה שבין אדם למקום והיה חלילה מקום לומר שמה שאמרו: "מה שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני אף כולם נאמרו הן וכללותיהן מסיני", הכוונה למצוות שבין אדם למקום אבל לא למצוות שבין אדם לחברו שהם מצוות שכליות גרידא ובבחינת דרך ארץ שקדמה לתורה, לפיכך הסמיכה התורה את פרשת משפטים שבה הרבה מצוות חברתיות כדיני עבדים ונזיקין ושומרים, דיני דרך ארץ ומשפטים ממוניים ושכליים, מיד לאחר מתן תורה כדי להדגיש שגם הם מסיני!

5-6 – באופן זה ביאר ר"ע מברטנורא לשם מה מסכת אבות פותחת במילים "משה קיבל תורה מסיני". מסכת אבות עוסקת בענייני מוסר ומידות, גם חכמי האומות חיברו ספרים שבדו מליבם כיצד יתנהג האדם עם חברו וכדי שלא נטעה ונחשוב שגם חכמי ישראל בדו מסכת זו מליבם התחיל התנא את המסכת במילים "משה קיבל תורה מסיני", לומר לך שהמידות והמוסר שבמסכת זו אף הם נאמרו בסיני. יום פטירתו של ר' ישראל מסלאנט מייסדי שיטת המוסר יחול השבוע בכ"ה שבט. יום פטירתו חל תמיד בפרשת משפטים וכותב הרב גלינסקי משום שהוא השריש את ההקפדה המוחלטת במצוות שבין אדם לחברו כבמצוות שבין אדם למקום. הרב גלינסקי מביא סיפור מופלא על ר' ישראל ומחמת ארכו לא אכתוב אותו בסיכום, אבל אל תפספסו ותסתכלו במקור 6. ...

זהירות מהרגשת עליונות על הזולת

7-12 – המשפט הראשון בפרשת משפטים היא משפט עבד עברי- "כי תקנה עבד עברי ובשביעית יצא לחופשי חנם". מעניין לראות את היחס המיוחד אליו זוכה העבד. במסכת קידושין למדו ממה שנאמר בתורה "טוב לו עמך" שהאדון לא יכול לאכול אוכל משובח ולתת לעבדו אוכל פחות משובח, מה שהאדון אוכל גם העבד אוכל - "שלא תהא אתה אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש". מחמת חובה זו אמרו חז"ל ש"כל הקונה עבד עברי, כקונה אדון לעצמו". הביטוי "קונה אדון לעצמו" קשה, שהרי מלשון זו משמע שהיחס של האדון לעבדו צריך להיות טוב יותר מהיחס של האדון לעצמו.

נשאל שאלה נוספת: מדוע התורה מצווה אותנו להלוות למי שאין לו, הרי סוף הממון הזה שייך לנו וכיצד יתכן שהתורה תדרוש מאתנו לתת את ממונו לאדם אחר? אלא שמי שחש כך יש לו טעות גדולה. מי שזכה שיהיה לו כסף ואינו זקוק להלוואות, אין זה מפני שהכל שייך לו, אלא שהקב"ה רואה בו גזר טוב ומנהל חשבונות טוב שיכול לעזור לאחריו. הרגשת עליונות של המלווה מפתחת אצלו את התחושה שהכסף שייך לו וברצונו ילווה ושללא ברצונו לא ילווה, לעומת הרגשת ההזדהות, בה האדם מדמיין עצמו כאלו הוא העני, ובכך מחזק אצלו את הידיעה שכשם שבדמיון הוא העני כך גם היה יכול להיות במציאות, אלא שנפלה לו הזכות והוא נבחר להיות הגזבר וחברו נבחר להיות העני. הכרה זו מביאה את האדם להתנתק מהרגשת התלותיות ולעשות את המצווה בלב שלם! 16-17 – בגמרא אמר רב אבדימי "קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, לאחר שאוכל ושותה – אין לו אלא לב אחד! ביאר הרבי מקצק שלפני שאדם אוכל הוא מרגיש גם את רעבונו וגם את רעבון העני ולאחר שאכל אינו חש אלא רק את עצמו... הרב גלינסקי משליך את היסוד שלמדנו לא רק על עשיר ועני, אלא על כל החיים שלנו. כשהאדם צעיר פעמים רבות הוא מרגיש את הבדידות ואת היחס המזלזל של הגדולים ממנו, מקבל על עצמו שכשהוא יהיה גדול יתייחס לכל אחד בגובה העיניים, לאט לאט הלך וגדל ומה קורה? מתייחס בדיוק כמו שהתייחסו הגדולים אליו... ומה קרה לקבלה? נעלמה כלא היתה. נתבונן סביב, נראה כמה זקוקים לנו, כמה מחכים שנצא מקונכיתנו שלא נראה רק את עצמנו...

רבים מאתנו נמצאים בתקופת הלימודים. יש הלומדים רפואה, יש הלומדים הנדסה, יש שגדלים בתורה ויש שהולכים להוראה. נזכור שכשם שאנו רוצים שדלתם של הגדולים תהיה פתוחה לפנינו כך גם אנו כשנגיע לגדולה נזהר לשמור שהדלת תמיד תשאר פתוחה. נדע שהגענו להיכן שהגענו לא כדי להתנשא על הזולת אלא כדי לעזור ולסייע, לא מנקודת מבט מתנשאת אלא מנקודת מבט של שליחות.

סבתי עליה השלום נפטרה ממחלת הסרטן בגיל 94. את הטיפולים ליוותה רופאה צמודה. סבתי תמיד דאגה לספר לי איזו רופאה טובה יש לה, כשניסיתי לברר מה כל כך טוב בה הבחנתי שסבתי כלל לא מדברת על המקצועיות הרפואית שלה אלא על היחס האנושי שלה, תמיד שואלת ומתעניינת, שואלת על המשפחה ועל הנכדים וכו' היחס החם והלבבי נתן לסבתי את התחושה שלפניה לא עומדת סתם רופאה אלא רופאה שאכפת לה, רופאה שמסתכלת על המטופל בגובה העיניים וכל מה שהיא מנסה לעשות הוא רק לעזור.

שרה אני נותן לכם! עבדות אני נותן לכם!

18-20 – את אותה נקודה נחזק ונחדד דרך מצווה נוספת המוזכרת בפרשה – "כל אלמנה ויתום לא תענון, אם ענה תענה אותו כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו". רש"י מדגיש ש"יתום ואלמנה" אלו רק דוגמאות ו"הוא הדין לכל אדם, אלא שדבר הכתוב בהווה, לפי שהם תשושי כח ודבר מצוי לענותם". אפשר לחשוב שהעינוי המדובר כאן הוא עינוי רציני אך התבוננות במכילתא חושף בפנינו הבנה אחרת. במדרש מובא שהאיסור של עינוי הוא בין באיסור מרובה ובין באיסור מועט וכדי להמחיש לנו מהו עינוי מועט מביא המדרש סיפור על רבי ישמעאל ורבי שמעון שהיו יוצאין להירג. אמר רבי שמעון לרבי ישמעאל: "רבי, לבי יוצא שאיני יודע על מה אני נהרג". אמר לו רבי ישמעאל: "מימך לא בא אדם אצלך לדין או לשאלה ועכבתו עד שתהא נועל סנדלך או עד שתהא עוטף טליתך? שמע רבי שמעון את דבריו של רבי ישמעאל. ואמר: "נחמתני רבי".

הערה: כמובן שאיני מדבר על מקרים שבאמת יש הרבה עבודה. ברור שאם יש הרבה עבודה ברגע שסיימנו משימה אחת מיד נעבור למשימה הבאה גם אם לא היה מצופה מאתנו שנספיק כן מצופה שנגדיל ראש. כל מה שאני מדבר זה על מקרה שבו המנהל או האחראי "מנפצים" עבודות שאפילו הוא לא חשב עליהם.

הערה נוספת: מי שהוא לא בעמדה של מנהל או אחראי שלא יביא ביום ראשון את הסיכום של השיעור למעסיק שלו ויאמר לו שכדאי לו לעבור על השיעור, משום שיש בו כמה דברים שכדאי שהוא יפנים... כיון שיתכן וביום שני הוא יבוא אלי בטענות שהשיעור גרם לפיטוריו.... באופן כללי כל לימוד המוסר מוסב לנו לעצמנו ולא כדי לתת מוסר לאחרים. נזכור את השיעור לזמנים בהם אנחנו נהיה מנהלים ואולי הדברים יהיו לנו לעזר כדי לייעל את ההתנהלות שלנו...

מפקדים בצבא צריכים מאד להיזהר מהיצר הזה של "שליטה". מפקד נמצא בעמדת שליטה ופעמים רבות הוא מחפש דרך להדגיש את שליטתו על פקודיו. ומה היא הדרך? "הנפצה" (מי שלא מבין את הסלנג, הכוונה למשימות שאין בהם כל ערך). הדבר הזה פסול מיסודו! מה אכפת לך שחייל ינמנם מעט? מה אכפת לך שחייל ילמד עוד סעיף בשו"ע? אם יש משימות תתן אבל אם אין אל תנפיץ! ואם הנפצת פגמת באישיות שלך!

רחמנא ליבא בעי גם במצוות שבין אדם לחברו

13-15 - כשם שבמצוות שבין אדם למקום "רחמנא ליבא בעי" כן ואולי אף יותר במצוות שבין אדם לחברו. נתבונן בכמה וכמה מצוות המובאות בפרשתנו ונראה עד כמה ההרגשה הפנימית היא חלק מגדרי המצווה.

התורה מצווה אותנו להלוות כסף למי שזקוק לכך - "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך....". היה אפשר לטעות ולחשוב שהמילה "אם" באה לומר שמצווה זו היא רשות, אך רש"י מביא את דברי ר' ישמעאל שכל "אם" שבתורה הוא רשות מלבד בשלוש מקומות שאינם רשות אלא חובה, אחד מהמקומות הוא הפסוק שלנו. ומכאן למד ר' חיים שמואלביץ ש"חסד" אינו ענין של נדיבות לב בלבד, אלא חוב על האדם, כי עולם חסד יבנה והיינו שהוא מיסודי העולם ומעיקר צורת האדם.

לא רק שהאדם חייב להלוות למי שאין, אלא הוא גם צריך להלוות מכל הלב וכמו שביאר רש"י, "את העני עמך- הוי מסתכל בעצמך כאלו אתה העני!". הסבא מקלם תמה מדוע כדי להלוות כסף צריך להסתכל על עצמו כעני, הרי הוא יודע שהוא עני ולכן מעניק לו את ההלוואה? אלא שבאמת אין די בידיעה שהלווה הוא עני, אם אתה רוצה להיטיב עמו בצורה מושלמת, עליך להזדהות עמו ולהרגיש בתוכי הפנימיות שלך את הרגשותיו ותחושותיו, וכדי לבוא לידי כך צריך האדם להסתכל על עצמו כעני ורק כך יוכל להזדהות עמו הזדהות אמיתית ומוחלטת ולתת את ההלוואה מכל הלב ויקיים "רחמנא ליבא בעי" במצוות הלוואה.

כשם שראינו באדון ועבד שהתורה ציוותה ציוויים מיוחדים כדי לעזור לאדם שלא ליפול בתחושת השליטה, כן הוא במצוות הלוואה. היחס בין הלווה למלווה הוא יחס של תלות מצד הלווה למלווה. הרגשת תלות אינה טובה לא לתלוי ולא למי שנתלים עליו. כמו שהאדון ביחס לעבדו, בקלות יכול לחוש את תחושת השליטה כך גם המלווה ביחס ללווה יכול לחוש הרגשת עליונות. התורה מדגישה שאת ההלוואה ניתן רק לאחר תחושת הזדהות ולא תחושת עליונות ולכך נגיע על ידי שנדמיין את עצמנו עניים.

בינתיים לא התחדש כלום אבל נמשיך ונראה שבמצווה זו אנו למדים עד כמה כדאי לשמר אצלנו את תחושת השליחות ולהתרחק מהרגשת העליונות.

24-26 – התורה נותנת טעם מדוע המלווה צריך להחזיר את המשכון בכל יום "כי היא כסותו לבדה, היא שמלתו לעורו, במה ישכב..."; כלומר, אלו הבגדים שלו, אם כסות יום עליו ללבושו ביום ואם כסות לילה עליו ללבושו בלילה, ואם לא תחזיר לו מה יעשה? התורה ממשיכה ואומרת מה יקרה אם לא תחזיר את המשכון "והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני" ומבאר הספורנו שאע"פ שהלווה לא יכול לצעוק על המלווה שהרי סוף סוף הוא חייב לו, מכל מקום כשהוא יצעק אל ה' על עניונו הגורמת לו להיות ערום משום שהמלבוש שלו נמצא אצל הלווה, הקב"ה ישמע לצעקתו והמלווה יראה איך פתאום הוא מתחיל לאבד מהונו. מדוע? משום שהמלווה קיבל כסף יותר מכדי סיפוקו לא כדי לשמור את הכסף אצלו ולרכוש עוד ועד מותרות, אלא כדי שהוא יהיה גזבר לאחרים וברגע שהוא לא ממלא את חובתו כגזבר הקב"ה מפטר אותו ומחפש גזבר טוב ממנו.... וכמו שכותב ר' חיים "שחייב אדם לידע כי כל מה שיש לו יותר מכדי צרכו הוא רק לצורך זולתו ובעבור זה ניתן לו, והוא אינו אלא כגבאי וכגזבר, ואם לא יתנהג בממונו באופן הראוי ינטל ממנו.

ומכאן אנו יכולים ללמוד שהוא הדין לכל שליחות ושליחות. ככל שאדם יפתח אצלו את תחושת השליחות ויזהר מתחושת ההתנשאות כך הסייעתא דשמיא תלך ותגדל משום שרבים צריכים לו והוא מאיר להם פנים, וככל שאדם יפתח את תחושת ההתנשאות ובכך יחליש את תחושת השליחות יתכן מאד שביום אחד בהיר הוא ימצא את עצמו מאבד את כל מקומו משום שכששליח מועל בשליחותו מחשפים שליח אחר...

27-28 נסיים את החלק הזה של השיעור בעוד מצווה אחת בה אנו רואים עד כמה ה"רחמנא ליבא בעי" הוא בגדרי המצווה ולאחר מכן דרך מצווה זו נלמד יסוד חשוב נוסף. "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו וחדלת מעזוב לו עזוב תעזוב עמו". ההסבר הפשוט אליו אנו רגילים הוא הסברו של רש"י – האם כשתראה חמור שונאך רובץ תחת משאו יתכן ש"חדלת מעזב לו"? כלומר שתתעלם ולא תעזור לו?! אלא ודאי ש"עזוב תעזוב עמו"! כלומר שתתפנה לעזור לו, אך אונקלוס פירש אחרת, הפסוק מתחלק לשניים – תאור מצב ודרך ההתמודדות. התאור מצב הוא: אדם רואה את החמור של השונא שלו רובץ תחת משאו ומחמת שנאתו אליו נמנע מלעזור לו לפרוק את המשא מעל החמור. דרך ההתמודדות – תסלק את השנאה מליבך ותלך לעזור לחברך לפרוק את המשא מעל החמור. לכאורה מדוע לשיטת התרגום צריך לסלק את השנאה מהלב, ולא מספיק להתגבר ולעזור למרות השנאה? והתשובה היא משום ש"רחמנא ליבא בעי"! במצוות שבין אדם לחברו לא מספיק מעשה בלבד אלא צריך לתת את כל הלב!!

מצוה לעזור למי שעוזר לעצמו

28-29 – על מצוות פריקה וטעינה לומדת הגמרא מהמילים "עזוב תעזוב", אפילו אם פרק וטען חמש פעמים חייב לעזור לו, אך במקרה ובעל החמור הלך וישב לו ואמר לחברו או לשונאו: "הואיל ועליך המצוה – אם רצונך לפרוק פרוק – פטור מלעזור לו שנאמר "עמו". מכאן למד הכלי יקר לימוד גדול.

בא אדם לשאול את הרב שאלה והרב אומר לו תמתין בבקשה עד שאסיים להכין כוס קפה. לא נעים אבל לשיטת רבי ישמעאל הרב עבר על לא תענו...!

ר' ירוחם ממיר אמר שמכאן אנו למדים כמה זהירות צריך האדם לפקח על מעשיו שלא לגרום צער לחברו. ר' ירוחם העיד על עצמו שהוא מאד נזהר שלא לסגור את דלת חדרו לעולם, כדי לאפשר לכל מי שרוצה להכנס ולהתייעץ לעשות זאת מיד ולא להמתין. ועל אף שהדבר גורם לו בטול זמן ואי סדר בעבודתו אפילו הכי הוא התאמץ מאד רק כדי לא לעבור על האיסור.

נודה על האמת שמאד מאד קשה להתנהל כך, לפעמים יש אנשים שלא מאפשרים כמעט לחיות, כל שיחה איתם יכולה להמשך שעה וגם אז יודעים שהשיחה לא תועיל מאומה. איני בא לומר כמה ואיך, אבל מה שכן עלינו ללמוד ולהשריש זה את ההבנה שאנו שליחים, כל אחד במקצועו ועיסוקו וכשליחים אנו מחויבים למלא את חובתנו לציבור, לא הציבור משועבד לנו אלא אנו משועבדים לציבור. לפעמים נדרש לומר לא, עכשיו אי אפשר, אך צריך לראות מאיזו סיבה אנו אומרים זאת. אם הסיבה היא נוחות זו בעיה, אבל אם הסיבה היא כדי לטפל בדברים דחופים יותר, או כדי לשמור על הבריאות כדי שנוכל להועיל יותר זה כבר סיפור אחר. העיקר שעיינינו יהיו נשואות למען הכלל ולמען הזולת, מתוך ענווה גדולה ומתוך תחושת שליחות.

21-23 – נתבונן במצוה נוספת בה נראה את היסוד שלמדנו היום ונוסיף נדבך נוסף.

אדם הלווה לחברו סכום כסף מסוים. הגיע זמן פרעון ההלוואה והלווה לא פרע את חובו. המלווה לוקח משכון מהלווה עדי שהלווה יחזיר את ההלוואה. מצווה התורה את המלווה – "עד בא השמש תשיבנו לו", כלומר, כל יום צריך להחזיר את המשכון ללווה כדי שהוא יוכל להשתמש בו ובלילה לוקח את המשכון בחזרה. לדוגמא אם המלווה לקח כמשכון כסות יום, כל לילה לפני שהמלווה הולך לישון הוא מכוון שעון מעורר לנץ החמה וברגע שהשמש תזרח הוא צריך להביא את המשכון ללווה. בלילה כשהחמה שוקעת הוא יכול לשוב ולקחת אליו את המשכון. ואם הוא לקח כמשכון כסות לילה. ברגע שהשמש שוקעת הוא חייב להחזיר את המשכון ללווה ובנץ החמה הוא יכול לשוב ולקחתו. נשאל, הרי המשכון נמצא אצל המלווה כדי שהלווה יזדרז להחזיר את הלוואה ואם בכל יום המשכון חוזר ללווה איזו תועלת יש בו?! אנחנו לא הראשונים שחשבנו על השאלה הזו, שאלה זו כבר נשאלה בגמרא "וכי מאחר שמחזירין למה ממשכנין מעיקרא?" הגמרא עונה: "שלא תהא שביעית משמטתו, כלומר שכל זמן שיש משכון על הלוואה אין שנת השמיטה משמטת את החוב והחוב נשאר בעינו גם לאחר שנת השמיטה וכן, אם לא היה המלווה שב ולוקח את המשכון במידה והלווה מת, אין המלווה יוכל להוציא את המשכון מיד היתומים כיון שמטלטלים של היתומים לא משתעבדים לבעל חוב. שני טעמים אלו רק מסבירים איזו תועלת צדדית יש בלקיחת המשכון אך ר' חיים שמואלביץ אומר שעצם החזרת המשכון מבטלת את עיקר עניינו של המשכון שהוא הבטחת החזרת ההלוואה, ואפילו הכי יש חובה להחזירו. נשאל מדוע? נענה, שהכל אותו יסוד. בין המלווה ללווה נוצרת תלות מצד הלווה למלווה, הרגשת התלות יכולה לפתח אצל המלווה הרגשת עליונות על חברו והרגשת עליונות זו תגרום למלווה לאבד את תחושת השליחות ותפתח אצלו את תחושת "כוחי ועוצם ידי".

פעמים רבות יש כספי צדקה שמועדים למקרים האלו. במקרה כזה לא רק שלא חייבים להגיש עזרה לאותו יהודי יקר אלא חייבים לא להגיש עזרה. האוזן הקשבת במקרים כאלו מגורמים לא מוסמכים תגרום לכך שהוא לא יעשה את מה שהוא באמת צריך לעשות....

נביא דוגמא שיכולה להיות מאד מקוממת ובצדק אבל בכל זאת לפני שאנו מצהירים על נצלנות ונמנעים מלתת יש להתבונן בכל הזוויות. הכנסת כלה – בציבור החרדי מקובל שאבי הכלה צריך לדאוג לדירה (איני יודע באיזה פלגים בדיוק המנהג המוזר והמשונה הזה קיים אבל בכל אופן ידוע שיש מקומות לא מועטים שכך אופן ההתנהלות שלהם). "החובה" המוזרה הזו גורמת למשפחות לקריסה כלכלית ומטבע הדברים להפוך לנטל על הציבור.

כאשר מתקרב אלינו יהודי שמקפיץ את היד שלו להשמיע את נקישת המטבעות ואומר: "הכנסת כלה, הכנסת כלה", אצל רבים מאתנו הלב נסגר מחמת טענות שיש בהם הרבה אמת: "גם לי אין דירה אז אני אדאג לבת שלו לדירה?! חוץ מזה לך תעבוד, תרוויח יפה ותקנה לילדים שלך מה שאתה רוצה, תקיים את מאמר חז"ל פשוט נבלה בשוק ואל תזדקק לבריות, ואם אתה בכל זאת בוחר להמית עצמך באהלה של תורה תבין את ההשלכות ותפסיק לדרוש דברים שאפילו מי שעובד פעמים רבות לא מצליח להשיג. הטענה נוספת שמהדהדת בראשנו היא, בגלל ההתנהלות המרושלת של הציבור שלכם אתם באים ומבקשים עזרה?!" שלוש טענות שבכל אחת יש הרבה אמת, אך נעצור רגע ונשאל, מי אמר שהיהודי העומד מולנו לא מסכים עם כל הטענות שלנו? טענו ותגידו: "אם הוא מסכים אז למה הוא מתנהל ככה?! נענה ונאמר: "כי אם הוא לא יתנהל ככה הוא יחשב לסוג ד, והבנות שלו יישארו רווקות זקנות. בציבור החרדי יש נורמות חברתיות ופעמים רבות מי שחורג מהנורמות יכול למצוא את עצמו מבודד. תחושת הבדידות היא נוראית ורוב אנשי אותה חברה מעדיפים לבלוע את הצפרדע ובלבד שיישארו סוג א ולא סוג ג. מה כל זה קשור אלינו? זה קשור שכשבא אלינו יהודי שצריך להשיא את בתו ולשם כך הוא צריך סכום אדיר לקניית דירה, לפני שאנו מתעלמים עליו להבין את הקושי בו הוא נמצא, קושי של ניודי סמוי מהחברה בה הוא חבר. הקושי הזה מוציא את אותו יהודי מחזקת נצלן ושוב אפשר לעזור לו ולו במעט....

הוא הדין לפני כל מקרה שבא אלינו, לפני שאנו מכריעים שבאמת מדובר כאן בנצלן עליו להתבונן היטב על כל הצדדים ורק לאחר מכן לקבל הכרעה כיצד לנהוג וכיצד לפעול. גם כאן נכנס הכלל ההלכתי שאם אנו מסופקים עליו להחמיר שהרי ספיק דאורייתא לחומרא....

חברים יקרים!!

מצוות שבין אדם לחברו ניתנו מסיני! המצווה הראשונה בה נצטוונו היא מצוות עבד עברי. המציאות של אדון ועבד היא המציאות הקיצונית ביותר של יחס תלות. תורתנו הקדושה אומרת "הקונה עבד כקונה אדון" משום שהיחס אל העבד צריך להיות יחס מאד מיוחד ומתחשב. וכל זאת כדי להשריש אצל האדם את תחושת השליחות ולעקור את תחושת העליונות וההתנשאות. כשם ש"רחמנא ליבא בעי" במצוות שבין אדם למקום, כך ואולי יותר "רחמנא ליבא בעי" במצוות שבין אדם לחברו. כל הסתכלות מזלזלת על הזולת פסולה מיסודה, אפילו כאשר המעשה החיצוני הוא טוב כגון נתינת צדקה, אם התחושה הפנימית היא תחושת עליונות מתנשאת הרי שנתנית הצדקה פגומה. כולנו בניו של מקום ובעיני המקום כולנו חשובים ומיוחדים, אלא שלכל אחד מאתנו יש שליחות וכדי שנעשה את השליחות בצורה טובה עלינו להתבונן היטב על נפשו של כל יהודי ולהבין שכל נפש היא עולם מלא. החובה לעזור ליהודי באה כאשר היהודי עוזר לעצמו, אך אם התנהלותו של האדם נצלנית ורשלנית אין כל חובה לשתף עמו פעולה. שבת שלום!!!

התורה מצווה אותנו להתייחס אל הזולת ברגישות גדולה ומתוך הזדהות גמורה, אבל כל זה בתנאי שהנזקק לעזרה עושה מבחינתו את כל מה שהוא יכול, אבל אם יש אדם שהוא מביא את עצמו למצב של "נזקקות" רק משום שהוא מנצל את טוב ליבם של הסובבים אותו, לאדם כזה אין מצוה לעזור. יש עניים המטיילים את עצמם על הציבור ואינם רוצים להתעסק בשום מלאכה למרות שמצבם הפיזי והנפשי מאפשר להם זאת וברוב חוצפתם הם קוראים תגר על אלו שלא נותנים להם די מחסורם. כאשר העני יעשה כל אשר ימצא בכוחו לעשות ובכל זאת לא יצליח למלא את חסרונו, במקרה כזה חייב כל איש מישראל לסעוד ולחזקו וליתן לו די מחסורו אשר יחסר לו.

אדם נצלן מרגיש שהציבור חייב לו, על אף שכלפי חוץ מעמדו נראה פחות מהסביבה, בתוך תוכו הוא חש עליונות על הסובבים אותו, הוא בז לאנשים שלא מספקים את צרכו וטענתו שעליו נגזרה גזרה להיות עני כדי לזכות את כולם במצות צדקה. כשם שהתורה דאגה לאדון שלא ירגיש עליונות על עבדו כך דאגה התורה באומרה "עמו" להורות שאם הרגשת העליונות באה מצד "הנזקק" אין חיוב לעזור לו. נצלנות היא מידה רעה ויש להתרחק ממנה.

30-31 – את ההנהגה זו שלא לעזור למי שלא עוזר לעצמו אנו למדים מהקב"ה. הלל היה אומר "אם אין אני לי מי לי" וביאר המסילת ישרים שאם האדם מפקח על עצמו אז הקב"ה עוזרו והוא ניצל מן היצר, אבל אם אינו מפקח על עצמו ודאי שהקב"ה לא יפקח עליו "כי אם הוא אינו חס, מי יחוס עליו, והוא כעין מה שאמרו חז"ל – כל מי שאין בו דעה אסור לרחם עליו!" וכמו שאמר הלל "אם אין אני לי מי לי".

יהודי שכל הזמן נופל ונכנס לאתרים לא צנועים בפלאפון שלו, הקב"ה אומר אמירה מאד פשוטה, שים סינון ברמה הכי גבוהה, אם גם זה לא עוזר זרוק לפח, תעשה צעד קטן ואני כבר אעזור לך להתמודד, אבל אם גם את הצעד הזה אנחנו לא עושים, הקב"ה אומר שיהיה בהצלחה אבל סיוע ממני אתה לא תראה.... "הבא ליטרה מסייעין אותו" אבל צריך לבא ליטרה ומשמעות לבוא ליטרה זה לעשות את הצעד הראשון המתבקש וכשאנו לא עושים גם את הצעד הראשון אין סיוע!

אדם מעוכב שידוכים, קורע את השמים בתפילה ומשום מה לא רואה ישועה. הרב יוסף אליהו שמתעסק רבות בשידוכים, יושב עם המשודך והמשודכת כמה שעות כדי לעמוד על קנקנו, פעמים רבות כשהוא מזהה שיש בעיה שדורשת טיפול הוא לא מוכן לשדך עד שהאדם יטפל בעצמו. הסתכלות זו מאד נכונה! יש משודכים שקשה להם לקבל את זה שיש להם בעיה הדורשת טיפול והם הולכים לחפש שדכנים שלא "ציקו" להם יותר מידי. דבר אחד הם לא מבינים, שהם לולים להישאר רווקים עוד שנים רבות, משום שהם לא עושים את הצעד הראשון ואת הצעד הראשון אף אחד לא יעשה בשבילם.

זוג אחרי חתונה – לפעמים יש בעיות שדורשות טיפול, האשה אומרת לבעלה שילך לדבר עם אחד הרבנים שלו. האיש בא ושופך את מצוקתו, הרב שומע ונותן עצות, אך המצב לא משתפר. הרב מבין שיש כאן בעיה שדורשת טיפול מקצועי והוא ממליץ לזוג על מטפל זוגי.

האיש שומע מטפל מקצועי, מבין שהכיס שלו עומד להתרוקן ומסביר לאשתו שזה לא יקרה, אבל הוא מבטיח למשיך להתייעץ עם הרב עד שיהיה בסדר. לא יהיה בסדר!!! יש בעיות שרבנים לא יודעים לטפל בהם ולא נכון שהם יטפלו בהם. כשהרב אומר לך ללכת אז תלך ותפסיק לחשוב על כסף, יש לך בעיה כלכלית, תדבר עם הרב בזה הוא יוכל לעזור לך.

